

KIRSAL TOPRAKLARDA RANT ALANLARI

ZERRİN DEMİREL
GÖKŞİN SEYLAM

ÖZET

Artan nüfus ve gelişen teknoloji, toprağın tarımsal ve tarım dışı amaçlı kullanımını artırmıştır. Bu kullanım sonucunda dağılımı hakça olmayan bir rant oluşturulmakta, önemli ölçüde zarar görenlere karşılık hiç emek vermeden kazanç sağlayanlar, rantın tümüne elkoyanlar yaratılmaktadır. Öngörülen yapılaşmalar için toprağın zoralımı haksızlığı daha da artırmaktadır. Kamu yararı koşuluyla yapılan bu kamulaştırmalar ne yazık ki gerçekte kamu yararına olamamakta toprak ekonomisi, oluşan rantın dağılımı ve doğanın korunması bakımından olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadır.

Toprağın belli amaçlar doğrultusunda kullanımı engellenemeyeceğine göre kullanımından doğan yarar ve zararları; doğrudan ilgililere, topluma ve doğaya eşdeğer dağıtacak uygulamalar öteki ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yapılmak zorundadır. Aşağıda, kırsal topraklarda rant alanları, oluşumu ve bu rantın hakça dağıtımına arazi toplulaştırmasının katkısı ele alınacaktır.

GİRİŞ

Her zaman önemli olan iyelik, son yıllardaki gelişmelerle önemini daha da artırmıştır. Özellikle bizim gibi nüfusunun büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşadığı ve geçimini toprağa bağladığı ülkelerde kırsal toprakların tarım ve tarım dışı amaçlı kullanımında yapılan düzenlemeler, iyelik haklarına elkoyum ve yaratılan rantın dağılımı önemle ele alınması gereken konular arasındadır.

Türkiye tarım topraklarında sınır değerlerine ulaşmıştır. Ayrıca toprak rezervi kalmamış 19 ülkeden biridir (Gürbüz, M. 1994:9). Yine de ülkemiz tarım toprakları, seçenek arayışı yapılmadan kent, sanayi, altyapı, turizm ve bayındırma gerekçeleriyle, hızla amaç dışı kullanıma açılmakta, verimli alanlar hızla tüketilmektedir.

Bu yapılaşmalar sırasında toprağını ve uğraşını terketmek zorunda bırakılan, göçe zorlanan mutsuz ve işsiz bir topluluk devlet eliyle oluşturulmaktadır.

Ülkemizde tarımda çalışanların %95'i kırsal alanda yaşamaktadır. Bunların da %95'i de kendi hesabına çalışan ücretsiz aile işçileridir (DİE, 1992:138). Bu insanların toprağına doğrudan el konulması, ortalama 7-8 kişilik (Işıklı, E.1994:237) çiftçi

ailesinin göçe zorlanmasıdır. Bu kişilerin çiftçilik dışında herhangi bir mesleki becerilerinin olmaması işsizliğin öncelikle onları etkilemesine yol açmaktadır.

GAP nedeniyle göçmek zorunda kalanların %77'den fazlası eski yörelerine dönmek istegindeler. Geriye dönme isteginin %70 ağırlıkla temel nedeni, eski yaşam düzeylerinin daha iyi olduğu düşüncesidir (Gökçe, B. 1993:26). Önemli göç sorunları yaşadığımız bir dönemde göç yollarını zorlamak yerine kırsal nüfusu kırdı tutmanın yöntemlerini uygulamamız gereklidir.

Kırsal toprakların işlenmesinde; tarım teknolojisi kadar işletme büyüklükleri, dağılımları ile iyelik ve egenim(tasarruf) durumları da etkili olmaktadır. Miras ve satış işlemlerinden doğan bölünmeden ayrı olarak yol, sulama ve bayındırma amaçlı yapılaşmalar sonucu da parçalanma artmakta, biçimsel olarak ekonomik işlemeye uygun olmayan ve dağınık parseller ortaya çıkmaktadır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğu, ülke topraklarının toplum yararı doğrultusunda ve doğa korunarak düzenlenmesi için, var olan yasalarını ve planlama yöntemlerini güncelleştirmekte ve uygulamaya yansıtılmaktalar.

1. KIRSAL TOPRAKLARDA RANT ALANLARI

Günümüzde kırsal topraklardan beklentiler artmıştır. Tarımsal işletmeciliğin yanında yapılanma, yaşam ve doğa dengeleme alanı olarak kullanımı önem kazanmıştır. Onun bu işlevlerine yönelik iyileştirmeler doğal olarak bir değer artışı, rantı birlikte getirmektedir. Rant ve bu rantı sağlamanın bedeli ülkemizde ne yazık ki belli gruplar elinde sıkışıp kalmaktadır.

1.1 Toprağın Yapılanma Amaçlı Kullanımıyla Oluşan Rant

İnsanlar var olduklarından bu yana doğayı kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek çabasında olmuşlardır. Zaten teknolojiyi doğuran da bu çabadır. Teknolojik gelişmeler ve nüfus artışı kırsal topraklar üzerinde devlet ulaşım yolları, hava alanları, barajlar vb. gibi yeni yapılaşmaları kaçınılmaz kılmakta, doğayı ve doğal dengeyi bozmaktadır. Bir anlamda kırsal alana el koyma giderek artmaktadır.

Böylesi projelerde genel olarak teknik ve ekonomik koşullara öncelik verilerek ve iyelik yapısı gözetilmeden bir plan hazırlanmaktadır. Proje için gerekli araziye edinmek için de görünüşte en kestirme yol gibi görünen ama gerçekte en uzun ve pahalı yöntem olan kamulaştırmaya başvurulur.

Kamulaştırma kapsamı projenin geçeceği alandır. Proje alanında kalan taşınmaz sahiplerinin topraklarında bir zorallım gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucunda toprak sahipleri ya arta kalan topraklarından gerektiği gibi yararlanamamakta ve/ya da yerlerinden, uğraşlarından uzaklaşmak zorunda kalmaktadırlar. İnsanları kendi

yaşadıkları yerlerden kendi istekleri dışında ayırmanın çok önemli toplumsal, ekonomik ve kültürel sonuçları vardır. Yapılan araştırmalar kendi istekleri ile göç edenlerle istekleri dışında göçe zorlananlar arasında göç olayına bakış açısından önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Kamulaştırma alanı çevresinde kalanlar ise bu yapılanmanın getirdiği ranttan hiçbir karşılık ödemedi en fazla yararlananlar olmaktadır. Ekonomik ve teknolojik önceliklerle uygulamaya konan böylesi projelerin sonunda, kimi taşınmaz iyeleri yanında toplum ve gelecek kuşaklar adına doğa da olumsuz etkilenmekte, doğal denge bozulmaktadır. Bu yapılanmadan doğan rantı belli bir kesim ele geçirirken kamu, doğa ve bu anlamda gelecek kuşaklar bu yapılaşmanın getirdiği zararı yüklenmek zorunda bırakılmaktadır.

Proje bütçesi içinde önemli yer tutan onu yavaşlatan ya da sonuçlanamama nedeni olan kamulaştırma bedelleri ise devlet bütçesine ayrı bir yükür. Örneğin 1995 yılı bütçesinde otoyol kamulaştırma bedelleri için 3 trilyon devlet ve il yolları kamulaştırma bedelleri için 700 milyar lira ayrılmış ve yılın sonuna kadar otoyol devlet ve il yolları nedeniyle yapılan kamulaştırma sonunda vatandaşlara zamanında ödenmeyen kamulaştırma karşılıkları tutarı ise 10 trilyon lirayı aşmıştır (17.09.1995 Milliyet).

Kamulaştırma nedeniyle bütçeden büyük paralar çıkmasına karşın, genelde bu para gereksinim dışı çar-çur edilmekte, orta ve uzun süreçte ekonomik sıkıntılar yaşanmaktadır. Kamulaştırma bedelini alanlar öncelikle bu bedelin yeterli olmadığına inanmaktadır. Bedelin iyi değerlendirilememesi, toprakları kamulaştırılan ailelerin var olan yaşam düzeylerinin düşmesine, hatta ekonomik iflasa sürüklenmelerine neden olmaktadır. Bu aynı zamanda yerleşilen bölgenin, giderek ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak yatırım kaynaklarının israf edilmesi anlamına gelmektedir. Hem kamulaştırma kurumu hem de vatandaşlar mağdur olmaktan kurtulamamaktadır.

GAP bölgesinde en önemli sorunlardan biri kamulaştırmalardan doğan ekonomik kaynağın kullanımına ilişkindir. Kamulaştırma bedelini alanlar, bunu taşınmaz alımına ayırmakla birlikte, çoğunlukla günlük tüketimlerine harcamışlardır. Bu nedenle yeni yerlerindeki uyum sorunları yanında yoğun olarak ekonomik sıkıntılar da yaşamaktadırlar. Yörede hanelerin çok büyük bir bölümü, ailelerini geçindirecek yeterli düzeyde bir gelir elde edememekten ve eski yaşam standartlarını tutturamamaktan yakınmaktadır. Gelir durumuna ilişkin bulgular kamulaştırma nedeniyle kente göçen hanelerin sadece %9'unda eskiye göre bir iyileşme olduğunu göstermiştir (Gökçe, B. 1994:35).

Kamu yararına yapılan bu kamulaştırma özünde kamu yararına bir sonuç ortaya koymamakta sadece belli bir kesim için rant oluşturmaktadır.

1.2 Toprağın Beslenme Amaçlı Kullanımıyla Oluşan Rant

İyi bir ürün almak için tarımsal toprakların sürülmesi, ekilmesi ve biçilmesi yeterli değildir. Bunlardan önce tarımsal işletmeciliğin konum ve biçimle ilgili olarak altyapısı iyileştirilmeli yani toprağa ilişkin düzenlemelerin yapılması gereklidir. Bunun için;

- Toprak iyeliği düzenlenir.
- Tarım parselleri biçimlendirilir.
- Parseller yol ve sulama ağına bağlanır.

Bir işletmenin dağınık yerlerdeki parsellerine tek tek ulaşması hem emek, hem zaman, hem de ulaşım giderleri açısından oldukça masraflıdır. Bu parseller bir araya toplanarak yani tarımsal iyelik yeniden düzenlenerek giderler azaltılmaya çalışılır.

Toprak iyeliğinin yeniden düzenlenmesi bir toprak değişimini içermektedir. Bunun için proje alanındaki tüm tarım parsellerinin göreceli değerleri belirlenerek bir değişim ölçütü saptanır. Sonucunda işletme sahipleri kendi topraklarını başka işletmelere bırakır ve bir başka yerde yeni bir işletmenin sahibi olurlar.

Tarımsal parsellerin konumları yanında biçimleri de önemlidir. Çağdaş tarım teknolojisine ve yapılan üretim cinsine uygun olmak zorundadır. Teknolojideki değişimler ve toprakların süreç içindeki el değişimi bu amaçla yeni bir düzenlemelerin yapılmasını gündeme getirmektedir.

Toprak iyeliğinin yeniden düzenlenmesi sırasında öncelikle var olan durum saptanmaktadır. Bu amaçla kadastral harita ve belgeler yeniden hazırlanmakta var olanlar ise güncelleştirilmektedir. Buna ilişkin tüm düzenleme ve işgörüler devletçe ya da devlet denetiminde ve devlet yatırımıyla yapılmaktadır.

Tarımsal işletmeciliğin en önemli sorunlarından biri de taşıma ve sulama amaçlı olarak kendilerine doğrudan erişimdir. Bilindiği gibi bu tür anlaşmazlıklardan dolayı yargıya verilmiş pek çok dava vardır. Bu anlaşmazlıkları azaltmak, verimi artırmak ve emekte tasarruf sağlamak için tarım parselleri doğrudan ulaşılabilir ve sulanabilir duruma getirilmektedir. Tarımsal işletmelere bu olanağın verilmesi için mühendislik yapılarının gerçekleştirilmesinin, bu alanda bir yatırım yapılmasının yanısıra bu yapılar için gerekli arazinin sağlanması gerekmektedir. İşletmelere bu araziler, ülkemizde karşılıksız verilmektedir.

Ülkemizde devlet, tarımsal işletmeciliğe yönelik bu yatırımları, daha iyi çalışma koşulları, üretim ve verim artışı için arazi toplulaştırması olarak ve tarımsal işletmelerden para, emek ya da donanım olarak hiçbir karşılık beklemeden ve borçlandırma işlemi yapmadan üstlenerek bir rant oluşturmaktadır.

2. KIRSAL TOPRAKLARDA RANTIN OLUŞUMU

Devlet bütçesinin bir bölümü her yıl kırsal alanda yapılan yatırımlara, kamulaştırmalara, önemli bir bölümü de özellikle GAP'a ayrılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi yaklaşık 74 bin kilometre karelik alanı kapsamaktadır. Bu proje kapsamında Fırat ve Dicle üzerinde 22 baraj ve 19 hidroelektrik santrali yapılacaktır. Proje kapsamında ulaşım olanakları da artırılabilecektir. Adana, Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır'ı birbirine bağlayan altı şeritlik bir Avrupa Otoyolu, bu yolla birlikte yeni bir demiryolu ile Şanlıurfaya uluslararası bir havalimanı yapılması düşünülmektedir (Cumhuriyet 31.10.1993). Bu yatırımlar, ülkemizdeki uygulama biçimiyle yeni rantların, yeni topraksız ve işsizlerin habercisi olmaktadır.

Kişisel olarak bundan etkilenenler projeyi kendilerine 'zarar veren' bir olay olarak nitelendirmektedirler. Yapılan araştırmada görüşülenlerin %38.6'sına göre GAP kendilerine zarar veren bir projedir. Kamulaştırma bedelini alanların %88.6'sı ise eskiden yaşadıkları yöreye geri dönme isteğindedir. Bu sonuç çarpıcıdır. Buna karşın 1993 yılında Türkiye genelinde gecekondularda yapılan bir araştırmada elde edilen bulgular, bu araştırmanın tersine kendi istekleri ile göç eden kişilerin tamamına yakın bir bölümü artık göçtükleri yerlere geri dönmeyi düşünmediklerini göstermektedir. Oysa GAP projesini 'Adıyaman'ın zararına Şanlıurfa'nın yararına' bir proje olarak değerlendiren insan sayısı oldukça fazladır (Gökçe, B. 1994:17). Yani projenin rantı Şanlıurfa'nın.

Kamulaştırma bedellerinin yetersiz olduğu genel bir kanıdır. Kamulaştırma ile ilgili bedel artırma davalarının büyük bir çoğunlukla arazi sahipleri lehinde sonuçlanması, bu kararı güçlendirip, yaygınlaştırırken, kamulaştırmaya bedel yönünden itirazı ve davaları haklı biçime getirmektedir. GAP bölgesindeki araştırma sonuçlarına göre kamulaştırma bedellerini yetersiz bulan hanelerin %84'ü bedel artırımı davası açmıştır. Çoğunlukla 2-3 yıl süren bedel artırma davaları taşınmaz sahibi hanelerden çok, Bölge'deki avukatlara yaramakta bir başka deyişle devlet kendi eliyle bölge avukatlarına bir rant yaratmaktadır (Gökçe, B. 1994:32).

Projenin amaçları gerçekleştiğinde 1.8 milyon hektar alan sulu tarıma açılacaktır. 2015'e doğru tamamlanacak olan projenin toplam ederi 32 milyar dolara ulaşacaktır (Cumhuriyet 31.10.1997).

GAP'ta devlet eliyle yapılacak sulama yatırımları ile ekonomik ve buna bağlı olarak toplumsal farklılaşma daha da artacaktır. Bölgenin iyelik yapısındaki dengesizlik nedeniyle toprak sahibi işletmelerin %61.4'ü sulanacak 1.8 milyon hektarlık arazinin, ancak %10.5'ğini yani 199 075 hektarlık dilimini kontrol edebileceklerdir. Buna karşın işletmelerin %6.2'si ise GAP arazisinin yarıya yakın bölümünü, yani %49.5'ğini işleyerek (Dağ, R.1993:120) bu devlet yatırımlarından, hiçbir karşılık ödemediği yararlanacaktır. GAP alanında kalan illerde 201-500 dekarlık dilimde 7.6, 501-1000

dekarlık dilimde 9.5 olan parça sayısı 1000 dekardan büyük işletmelerde ortalama 14.1'e ulaşmaktadır (Ertuğrul, C. 1993:250). Sulama projelerinin uygulanmadığı koşullarda 1992 fiyatları ile 560 000 TL/ha olan tarımsal gelirin, sulamanın tam gelişmesi ile 12.1 kat artarak 6 760 000 TL/ha'a yükseleceği hesap edildiği (Fakıoğlu, S.1993:11) gözönüne alındığında bu bölgede dağınık parsellerin birleştirilerek konum ve biçimlerinin yeniden düzenlenmesi ve yol, sulama olanaklarının sağlanması için yapılan, arazi toplulaştırması kapsamındaki devlet yatırımlarının özellikle 200 dekar üzerindeki işletmeler için sağladığı değer artışının ne kadar önemli bir boyutta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle bunca yıllık girişimlere karşın toprak kullanım dengesizliği giderilememiş bölgede, tüm vatandaşların katkısıyla gerçekleştirilen bu büyük yatırımın nimetlerinden yine en çok belli işletmeler yararlanacaktır.

Götürülen işgörü giderlerinin geri ödemesi hiçbir biçimde talep edilmez ve getirdiği rantın tümü işletmelere bırakılırken bu amaçla gerekli olan arazi de devlet tarafından bağışlanmaktadır.

3083 sayılı 'Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu'na göre GAP kapsamında yürütülen arazi toplulaştırma çalışmalarında yol, kanal gibi yerel amaçlı ortak kullanım alanları için gerekli olan araziler öncelikle tescil dışı yerlerden ve hazine arazilerinden karşılanmaktadır. 3202 sayılı yasaya dayalı olarak ve Arazi Topplulaştırma Tüzüğü'ne göre yapılan uygulamalarda tüze, proje alanındaki yol, sulama ve boşaltma kanallarının ve ortak tesislerin kapladığı alanlar için gerekli arazilerin, öncelikle tescil harici yerlerden karşılanmasını öngörmektedir.

Oysa bu çalışmaların yapıldığı tüm ülkelerde yerel amaçlı böylesi kullanımlar için gerekli arazi işletme sahiplerine karşılıksız verilmemektedir. Çünkü bu topraklar kullanılarak verilen hizmet yereldir. Sonuçta orada yaşayan çiftçiler bundan dolayı üretim ve verim artışı elde edecekler ve bunun getirdiği değerden yararlanacaklardır.

3. KIRSAL TOPRAKLARDAKİ RANTIN TOPLUMA DÖNÜŞÜ

Kırsal alanda uygulanan projelerle oluşan iyileştirmelerin topluma eşdeğer oranda yansıtılabilmesi için; toprağa ilişkin içiçe girmiş ilişkiler ve ilgiler toplum ve doğa adına dengelenmelidir. Bunun yöntemi de projelerin kırsal toprak düzenlemesi kapsamında bir proje içinde eşgüdümendirilmesidir.

Kırsal alandaki yapı projelerinin, kırsal toprak düzenleme projesi içinde ele alınması; proje için gerekli olan arazinin kırsal alan ve tarımsal işletmecilikle uyumlu bir biçimde, uygun konum ve koşullarda karşılanmasını sağlar. Bu arazileri doğrudan proje içinde değerlendirir. Böylece ekonomik olmayan artık alanların sayısı ve genişlikleri ve özel iyeliğe el koyma azalır. Toprak kaybını geniş bir toprak iyesine yayarak, rantın dağılımı ve kırsal kültüre olumsuz etkilerini giderme konularında uygulayıcı kuruma destek sağlar. Özel iyeliğe el koyma (kamulaştırma) ortadan kalkar

ya da azalır. Kamulaştırmadan doğan yatırımları ve zaman kaybını önler. Sadece projenin kapsadığı alanlar kamulaştırılmayacağından toprakta spekülasyon önlenmiş olur. Toprak ekonomisi açısından da böyle bir uygulama ile parsellerin ekonomik işlemeye uygun olmayan bir biçimde bölünerek iyelerinin mağdur edilmeleri ve tarımdan alıkonmaları engellenir. Tarım parsellerinin işletme ekonomisi amacı dışında bölünmesi engellenir. İlgili proje için sadece gerekli alanlar kullanılabilineceğinden toprakların işlemeden amacı dışında alıkonması engellenmiş olacaktır. Projeye olan birçok karşılıklar bu düzenleme kapsamında çözümlenecektir. Proje sahibi kurum, taşınmaz sahipleri ile tek tek muhatap olmayacak bu işin görevlisi bu önlemleri eşgüdümleyen kurum olacaktır. Projenin yapımı sırasında kullanılan geçici yollar öyle planlanabilir ki bunlar aynı zamanda gelecekte işletme sahipleri tarafından kullanılacak işletme yolları olabilir. Bu proje aynı zamanda işletme sahiplerinin ekonomik olmayan, yol sulama ağına bağlantısı bulunmayan parsellerinin düzenlenmesi nedeni de olacaktır. Böylece havaalanı ya da demiryolu gibi belki de toprak iyelerinin doğrudan yararlanma olanağı bulamayacağı ya da onaylamadığı bir yapı için toprak vermekten dolayı bir huzursuzluğu olmayacaktır. Bu kapsamda ele alınan doğa dengeleme ve kırsalgörünüm (peyzaj) planlama önlemleri ile kırsal kültürün bozulması önleneceği gibi yeni dinlenme ve serbest zaman değerlendirme tesisleri kurulabilecektir.

Avrupa Birliği ülkelerinde bu işlemler, arazi toplulaştırması olarak bildiğimiz ama onların doğanın korunmasına verdikleri önem ve toplumsal beklentiler sonucu güncelleştirerek arazi toplulaştırmasından kırsal gelişime dönüştürdükleri bir proje içinde yapılarak kimseden yana ve kimseye karşı olmayan bir sonuç elde edilmektedir

Ülkemizde uygulanan arazi toplulaştırmaları günümüzdeki yapıyla yukarıda da belirtildiği gibi bir rant aracı olmaktadır.

Dünyamızı çocuklarımızdan ödünç aldığımızı ve onu özenle korumak sorumluluğunda olduğumuzu sürekli anımsatmaktayız. Ülkemiz yasa koyucuları da bu konuda gerekli duyarlılığı göstererek 10.8.1983 tarih ve 2872 sayılı ile Çevre Kanunu'nu çıkarmıştır. Yasanın amacı birinci maddesinde; 'bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi, ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir' biçiminde belirlenmiştir. Yasa, ekolojik dengenin korunması yani insan ve öteki canlıların varlık ve gelişmelerini sürdürebilmeleri için gerekli olan koşulların sağlanması, hava, su ve topraktaki kirlilik ve bozulmaların önlenmesini ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların tümünü çevrenin korunması kapsamında ele almakta (m:2a,b) ve yanlış kullanım nedeniyle ülkenin temel ekolojik sistemlerinin dengesinin bozulması, hayvan ve bitki türlerinin nesillerinin tehlikeye düşürülmesi,

doğal zenginliklerin bütünlüklerinin zarara uğratılmasını yasaklamıştır. Çevre Bakanlığı'nın görevlerinden birisi de dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların birarada düşünülmesine olanak veren ussal doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma planları ve bölge planları temel alınarak çevre düzeni planlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak ve uygulanmasını sağlamaktır (m:1c).

Çevre Bakanlığı'nın bu görevini yerine getirebilmesi ancak, kırsal topraklar üzerinde uygulanan kalkınma planlarının çevreye uyumunu sağlama ve doğal dengeyi koruma yöntemlerini içeren bir kırsal toprak düzenlemesi ile olasıdır.

SONUÇ

Bunca değişimlere karşın, ülkemizde arazi toplulaştırması 40 yıldan beri aynı çizgide uygulanmaktadır. Bu çizgi, tarla içi geliştirme hizmetlerini götürmek ve bunun ekonomik olabilmesi için de olabildiği ölçüde dağınık parselleri biraraya getirmektir.

Kırsal ve kentsel topraklar üzerindeki yapılaşmalarda gözardı edilmemesi gereken temel ilkeler vardır:

- Doğa bize bir emanettir.
- Toprak bir doğal kaynaktır
- Yeryüzüne ilişkin her proje bir iyelik düzenlemesidir.

Bu yaklaşımların birarada konu edilmediği ve eşgüdümendirilmediği uygulamalarda gelecek kuşaklar ve toplum yararına bir sonuç beklemek olanaksızdır. Tek tek çözüm arayışları ve çözümler bütünsel bir doğruya götürmeyecektir.

Bu nedenle arazi toplulaştırması, politik düzeyde bir bütün olarak ele alınmalı, çağdaş gelişmeler doğrultusunda görev alanları, yetki ve sorumlulukları, örgütsel yapısı, ülkemiz koşullarına göre çiftçi katılımı ve hatta adı ile ona yeni bir biçim verilmelidir. Konu, böylesi bir sistem yaklaşımıyla üst düzeyde ele alınmadığı, yasal ve örgütsel güç kazandırılmadığı sürece doğanın korunmasında ve rantın oluşmasında akılcı çözümler bulmak olanaklı değildir.

Kırsal ve kentsel alanlardaki toprak düzenleme konuları mesleğimizin uzmanlık alanıdır. Biçimsel olarak nasıl bir değişiklik yapılırsa yapılsın, ne tür bir proje uygulanırsa uygulansın özünde; iyelik ve haklar planlanmaktadır. Bu bakımdan yeryüzünü biçimlendiren bir projede mesleğimizin katkısının, sadece sayısal ve çizgisel altlıkların hazırlanması ve projenin uyarlanması ile sınırlı tutulması ve bu katkının projenin tasarımından yaşama geçirilmesine kadar olan tüm aşamalarında yer almasına ilişkin bir yasal ve örgütsel yapının oluşturulmaması, toprakta rant olgusunu sürekli kılacaktır.

KAYNAKÇA

Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu Hükümünde Kararname (Resmi Gazete No.20 967; R.G. Tarihi 21.08.1991; Karar Sayısı: KHK/443).

Çevre Kanunu; Tarihi 10.08.1983, No.2872.

Dağ, R. 1993:

'GAP'ta Toprak - İnsan İlişkileri ve Gelişme Süreçlerine Etkileri'
GAP'ta Teknik Hizmetler Sempozyumu TMMOB Ankara, 1993.

DİE, 1992 Ekim Hanehalkı İş gücü Anketi, s.22,138.

Ertuğrul, C.; Ceran Turan. 1993:

'GAP'ta Arazi Düzenlemesi ve Optimum İşletme Büyüklüğünün Önemi'
GAP'ta Teknik Hizmetler Sempozyumu, TMMOB Ankara, 1993.

Fakioğlu, S. 1993:

'Güneydoğu Anadolu Projesinde DSI Faaliyetleri'
GAP'ta Teknik Hizmetler Sempozyumu, TMMOB Ankara, 1993.

(Gürbüz, M. 1994:9):

'Tarım Haftası'
Tarım Haftası'94 Sempozyumu, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1994.

Gökçe, B. vd. 1994:

'GAP Bölgesi Barç Göl Aynasında Kalacak Yörelere İstihdam ve Yeniden Yerleştirme Sorunları Araştırmasının Yöneticiler için Özeti'
T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma Dairesi Başkanlığı

Land, Paul G. 1994:

'Das 'Instrument Unternehmungsflurbereinigung' und Realisierung der Neubaustrecke Köln- Rhein/Main'
NLKV, Heft.21, s.40.

Weiss, E. 1991:

'Möglichkeiten der Unternehmungsflurbereinigung zur Förderung von Fachplanungen'
ZfV, Heft.10, s.420